

Beteckning: _____

Institutionen för matematik, natur- och datavetenskap

Lärares strategier för utomhuspedagogik

Hanna Frisk-Kopec
Ht-2006

10p C-nivå

Lärarprogrammet 180 poäng

Sammanfattning

Som lärare använder man sig av olika strategier i undervisningen för att eleverna ska uppnå de mål som är satta i läroplanerna. Syftet med detta examensarbete är att ta reda på vilka strategier lärare har för utomhuspedagogik. Genom studien får man reda på vilka utgångsaktiviteter lärarna använder sig av för att uppnå de mål de har med utomhuspedagogik.

Resultatet av studien grundar sig på tre intervjuer med lärare som arbetar med utomhuspedagogik. Med hjälp av mjukvaran *Complador*, som bygger på Trenätsteorin, skapades ett strateginät som visade vad lärarna har för utgångsaktiviteter för att uppnå de mål de hade med utomhuspedagogiken.

Det visade sig att en del av utgångsaktiviteterna liknade varandra till en viss del medan andra skiljde sig åt. Två lärare hade mål som var mer inriktad på upplevelsen eleverna ska få från naturen och en lärare mer inriktad på fakta kunskap.

Nyckelord: utomhuspedagogik, lärares strategier, Complador, Trenätsteorin

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	1
1.1 Syfte	1
1.2 Bakgrund	1
1.2.1 Definitioner	1
1.2.2 Utomhuspedagogik i historien	1
1.2.3 Varför ska man använda sig av utomhuspedagogik?	2
1.2.4 Utomhuspedagogik som metod	3
1.2.5 Läroplaner och kursplaner	4
1.2.6 Trenätsteorin och Complador	5
1.3 Frågeställning	6
2 METOD	6
2.1 Urval	6
2.2 Datainsamlingsmetoder	6
2.3 Procedur	7
2.4 Databearbetning	7
3 RESULTAT	7
3.1 Vad har lärarna för mål med utomhuspedagogiken?	7
3.2 Gemensamma utgångsaktiviteter och syften	8
3.3 Utgångsaktiviteter som skiljer sig åt mellan lärarna	9
4 DISKUSSION	9
4.1 Tillförlitlighet	9
4.2 Resultatdiskussion	10
4.2.1 Vad är egentligen utomhuspedagogik?	10
4.2.1 Mål med utomhuspedagogik	10
4.2.2 Utgångsaktiviteter	11
4.3 Slutsatser	13
4.4 Vidare studier	13
REFERENSER	14
BILAGOR	16
Bilaga 1 – Intervjufrågor	16
Bilaga 2 – Lärarnas strateginät	17

1 INLEDNING

1.1 Syfte

Syftet med föreliggande studie är att med hjälp av mjukvaran *Complador* försöka identifiera lärares strategier för utomhuspedagogik. Detta för att visa vad lärare har för mål med sin utomhusundervisning och hur de gör för att uppnå dessa mål.

Som lärare använder man sig av olika strategier i undervisningen för att eleverna ska uppnå de mål som är satta i läroplanerna. Dessa strategier är medvetet eller omedvetet riktade mot speciella mål i undervisningen och hur de planerar och genomför sin undervisning finns ofta bara i lärarens huvud. Ett mål med denna studie var att försöka synliggöra några lärares strategier för utomhuspedagogik, så att andra lärare kan ta del av dessa strategier och dra nytta av dem i sin undervisning.

1.2 Bakgrund

1.2.1 Definitioner

Utomhuspedagogik är ett begrepp som inte är lätt att definiera och kan innefatta mycket. Centrum för miljö- och utomhuspedagogik (2004) beskriver utomhuspedagogiken som ett tvärvetenskapligt forsknings- och utbildningsområde. De menar att utomhuspedagogik är ett växelspel mellan upplevelser och reflexioner. Detta växelspel är grundat på erfarenheter från verkliga och konkreta händelser hämtade ur naturen. Dahlberg och Szczepanski (2004) beskriver utomhuspedagogiken som en sammanfattande beteckning för undervisning och fostran som äger rum utomhus. Ett centralt mål för utomhuspedagogiken är att genom aktivitet och upplevelser i utemiljön skapa kunskap och närrelationer till natur, kultur och samhälle. (Dahlgren & Szczepanski 1997, s 50)

I studien definieras utomhuspedagogik som undervisningen utomhus där man utnyttjar de resurser som finns ute i naturen eller på skolgården. Därmed menas inte att alla lektioner måste hållas utomhus utan bara de där man kan öka förståelsen för eleverna och knyta an det teoretiska med verkligheten. Utomhuspedagogik ska ses som ett komplement till den mer traditionella undervisningen i klassrummet. Med traditionell undervisning menas den teoretiska undervisningen där läraren förmedlar kunskap genom att berätta och genom läsning.

1.2.2 Utomhuspedagogik i historien

Dahlgren & Szczepanski (1997) menar att redan hos antikens filosofer kan man hitta rötterna för utomhuspedagogiken. Aristoteles studerade naturen utifrån våra sinnen och förespråkade den praktiska handlingen redan på 300 talet f. Kr. Han menade att genom våra sinnen når vi den högsta graden av verklighet. Aristoteles tankar kommer igen hos John Locke och David Hume på 1700-talet. De menade att vi får kunskap om omvärlden genom våra sinnen. Immanuel Kant ansåg, på slutet av 1700-talet, att vår kunskap får vi ifrån både våra sinnen och genom vårt förnuft. När vi får sinnesintryck bearbetas dessa genom reflektion.

Materialet till vår kunskap om världen kommer via sinnen, men detta material rättar sig också efter förnuftets egenskaper. Vårt förnuft måste bearbeta våra erfarenheter för att vi skall få kunskap d v s kunskap som reflekterad erfarenhet.

(Dahlgren & Szczepanski 1997, s 15)

Detta är i linje med utomhuspedagogens syn på kunskap där erfarenhet blir till verklig kunskap (Dahlgren & Szczepanski 1997).

På 1600-talet och 1700-talet träder flera förespråkare för det verklighetsbaserade lärandet fram. Den tjeckiske pedagogen Johan Amos Comenius, som verkade på 1600 talet, använde sig av trädgården för att göra undervisningen mer konkret och Johan Bernhad Basedow, som verkade på 1700 talet, förespråkade fler utflykter i närmiljön. Johan Heinrich Pestalozzi var starkt influerad av Basedow och menade att våra sinnen var den viktigaste källan till kunskap. Friedrich Fröbel utvecklade Pestalozzis metod där trädgårdarna blev en viktig del i undervisningen (Dahlgren & Szczepanski 1997).

Både Hume och Jean Jacques Rousseau (1712-1789) företrädde idén att inläringen sker i barnets möte med verkligheten (Dahlgren & Szczepanski 1997). Rousseau förespråkade kunskap genom sinnen och lyfte fram de första filosofernas tänkande. Kunskap får man genom sinnesintrycken och genom leken (Hartman 1995). I sin bok *Èmile eller om uppfostran*, skrev Rousseau (1762):

Eftersom allt, som tränger in i människans intellektuella medvetande, kommer dit genom förmedling av hennes sinnen, är hennes första förstånd av sinnerlig art. Våra första lärare i filosofi är våra fötter, våra händer, våra ögon. Att ersätta dessa med böcker är inte att lära oss att tänka förnuftigt; det är att lära oss lita på andras förnuft, att lära oss tro mycket och ingenting veta (Ur Hartman 1997, s 146).

Ellen Key förespråkade i slutet av 1800-talet en alternativ pedagogik där det verkliga livet var utgångspunkten. Barnen skulle söka sin kunskap i verkligheten genom t ex att öva matematik genom trädgårdsarbete och hantverk (Dahlgren & Szczepanski 1997). Samtida som Key menade John Dewey att elevernas erfarenhet var viktig. Genom praktisk handling får barnen den erfarenhet som leder till att barnens intresse och uppmärksamhet hålls vid liv. Vägen till kunskap enligt Dewey går via handlandet, "Learning by doing" (Hartman 1995).

1.2.3 Varför ska man använda sig av utomhuspedagogik?

En fråga vi kan ställa oss i dagens skola är om det kan anses vara bra att använda sig av utomhuspedagogik för att uppnå de mål som finns i skolans kursplaner. Alla lär sig på olika sätt och lärare ska variera undervisningen för att tillgodogöra så många elevers behov som möjligt. Det är viktigt att lärandet sker i olika sammanhang och under olika situationer för alla elever. Detta kan vara avgörande för om eleverna ska kunna nå upp till de mål som är satta i kursplanerna (Ericsson 2004). Genom att flytta en del av undervisningen utomhus, varierar man undervisningen och ger eleverna en verklighetsförankring, som annars är svår att åstadkomma i en klassrumsmiljö. De som vill kan röra på sig och de som vill sitta still gör det. Detta gör att man tillgodoser fler elevers behov på en och samma gång. Utomhuspedagogiken ger den möjlighet till variation som många elever behöver. I utemiljön ställs det helt andra krav än i ett klassrum. Man måste kunna samarbeta med varandra i en grupp och därigenom utvecklar man även en social kompetens (Brügge & Szczepanski 1999).

Utomhuspedagogiken ska ses som ett komplement till undervisningen och lärandet i klassrummet på samma sätt som laborationer är ett komplement i den naturvetenskapliga

undervisningen. Dahlgren och Szczepanski (2004) menar att utomhuspedagogik och traditionell undervisning komplimenterar varandra.

De utmärks av olikheter men de har samtidigt ett komplementärt förhållande till varandra. På samma sätt som kunskaper i specialpedagogik, borde kunskaper om utomhuspedagogik och utomhusundervisningens didaktik betraktas som ett nödvändigt komplement till gängse pedagogik. (s 17)

Utemiljön är en lika självklar lärandemiljö för utomhuspedagogiken som klassrummet är för den mer traditionella undervisningen. Att man utomhus kan åskådliggöra det abstrakta man lär sig i klassrummet, ger med största sannolikhet en mer djupgående förståelse av ämnet. Eleven kan genom lärande i utemiljön, se sambanden mellan de praktiska och teoretiska erfarenheterna genom upplevelser. Kärnan av utomhuspedagogik är att förflytta lärandeprocessen till andra sammanhang än det i klassrummet (Dahlberg & Szczepanski 2004). Utomhuspedagogik kan bedrivas när som helst och i stort sett var som helst, på skolgårdar, parker, trädgårdar, under stadsvandring, besök i djurpark eller naturreservat. Dessa platser är kopplade till direkta upplevelser vars syfte är interaktion och socialisation (Dahlgren & Szczepanski 1997). Det som är syftet med utomhuspedagogik, enligt Dahlgren och Szczepanski (1997), är att skapa inlärningssituationer genom närkontakt med närmiljön. Genom utomhuspedagogiken utbildar man för varsamhet mot natur- och kulturmiljö och till ett ansvar för allt levande.

Dahlgren & Szczepanski (1997) menar också att utomhuspedagogik förebygger benskörhet och fetma så att vi slipper få en ”benlös generation”. Genom att vara utomhus och röra på sig kan man öka livskvalitén på äldre dar. En undersökning utförd av Margareta Söderström & Margareta Blennow (1998), jämförde Friluftsförbundets Ur-och-Skur-förskolor med kommunala förskolor. Studien visade att barnen på Ur-och-Skur-förskolorna hade mindre sjukdagar än de kommunala förskolorna vilket talar för att utevistelser är positiva. En förklaring kan, enligt Söderström & Blennow vara att det inte är lika trångt och det motverkar smittspridning. En annan tänkbar förklaring är att utemiljön är mindre stressande för barnen

Anders Szczepanski och Nina Nelson (2003) har gjort en forskarstudie om hälsa och utomhuspedagogik som gick ut på att se om regelbundna lektioner utomhus motverkade stress hos eleverna. Studien genomfördes på två skolor där en av skolorna regelbundet använde sig av utomhuspedagogik och den andra skolan använde en mer traditionell undervisning i klassrummet. Barnens vikt, längd och salivcortisol studerades mellan år 2002 och 2003. Detta kompletterades med enkäter och intervjuer. Studien visade att utomhuspedagogiken hade en gynnsam effekt för barnens psykiska hälsa: de var mindre stressade än de barn på den skola som inte använt sig regelbundet av utomhuspedagogik. Att komma ut och röra på sig ökar välbefinnandet hos barn. De blir piggare, orkar prestera mer och inte lika stressade. Man kan konstatera att det finns ett flertal goda anledningar att genomföra utomhuspedagogik i skolorna.

1.2.4 Utomhuspedagogik som metod

Som lärare är det viktigt att man i naturen ger eleverna frihet att själva ta initiativ och genomföra sina uppgifter. För att kunna tillämpa ett undersökande arbetssätt måste man som lärare släppa den kontroll man har i klassrummet och låta dem själva hitta lösningar på problemen (Hedberg 2004). Med hjälp av utomhuspedagogiken kan man uppnå de mål som är satta i läroplanen, att lära eleverna och stimulera till ett undersökande arbetssätt.

Författarna till artiklarna i *Våga språnget!* (1996) menar att man som lärare måste våga ta ett steg åt sidan från sin planering och låta barnen upptäcka på egen hand. Man ska handleda dem in på rätt spår. Om barnen ser något som är intressant, men det visar sig att det inte var just det läraren hade tänkt prata om eller visa under utomhuslektionen, ska man istället fokusera på det barnen har upptäckt eftersom det är det barnen kommer ihåg bäst. När man har lektioner utomhus kan man inte ha varje minut planerad utan det måste finnas tid och utrymme för spontanitet och tid så att barnen kan få utrymme att ta egna initiativ.

Att få en positiv upplevelse från naturen, kräver att man vistas ute regelbundet. Att få en upplevelse utanför klassrummet i naturen, kan verka skrämmande och skapa otrygghet hos elever som inte är bekant med naturen. När man använder sig av utomhuspedagogik måste man vara medveten om detta och utgå från elevernas erfarenheter och uppfattningar för att skapa en positiv känsla av att vistas i naturen. Upplevelsen eleverna får av att vistas utomhus är grunden till ett varaktigt lärande (Ericsson 2004). När man använder sina sinnen ökar sannolikheten att man bättre kommer ihåg det man lärt sig. Ju fler sinnen man förknippar en händelse med ju större är chansen att man förstår händelsen i sitt sammanhang. Upplevelser som gör att elever använder alla sina sinnen, gör att det öppnas dörrar för en rad inlärnings situationer (Higgins & Nicol 2002). Dahlgren & Szczepanski (1997) menar att naturmiljön bjuder på variation i synintryck, dofter, rörelser, ljud och form vilket gynnar att barns inläring, det har lättare att förankras i minnet.

Fördelarna med lärande i utomhusmiljöer är att många sinnen mobiliseras, att den lärande förknippar sig själv med en upplevd situation, att avsaknaden av tillrättalägganden gör att vi är oförbereda och att det byggs upp en tätare social gemenskap. Utomhuspedagogiken kan ge upplevelse av den ursprungliga människans villkor och problemlösningsförmåga. (s 46)

Med hjälp av olika teman kan man koppla ihop det teoretiska med det praktiska där man kan knyta an till viktiga begrepp i undervisningen. Brügge & Szczepanski (1999) ger exempel på hur man kan använda utomhuspedagogiken som komplement till den traditionella undervisningen. Genom att använda t e x tema ”vår skog”, kan man knyta an begrepp som natur och miljö, skogens betydelse för samhället, skog och religion, matematiska övningar etc. Man kan även använda sig av fysisk aktivitet och närhet som är anpassat till temat. Det är många nya begrepp som är svåra att förstå inom naturvetenskapen. Hans Persson som är grundskollärare, lärarfortbildare och läromedelsförfattare, har utvecklat en undervisningsmetod som går ut på att man praktiskt kan lära sig begrepp. Detta kan till exempel vara att eleverna får undersöka sin närmiljö genom att fiska i en närliggande sjö. Utifrån fiskebeståndet kan de sedan få information att analysera och se ”hur sjön mår”. Eleverna fick väga och mäta all fisk de fick i näten (Persson 2005). En annan gång lämnade de in delar av fångsten för tungmetallanalyser på ett miljölab. Det han ville med denna undervisningsmetod, var att väcka intresset för naturvetenskap för elever och sedan hålla detta intresse vid liv. NO undervisningen blev mer praktisk för eleverna än vad den hade varit tidigare på skolan, innan Persson utvecklade denna metod.

1.2.5 Läroplaner och kursplaner

I avsnittet skolans uppdrag står det att ”skolans uppdrag är att främja lärandet där individen stimuleras att hämta kunskaper” (Utbildningsdepartementet 1998, s 7). Sen är det upp till läraren var någonstans undervisningen bedrivs så att eleven stimuleras att inhämta kunskap.

Vidare står det att skolan måste arbeta för att ge utrymme för olika kunskapsformer och att skapa ett lärande där dessa former balanseras och blir till en helhet för den enskilde eleven.

En viktig uppgift för skolan är att eleverna ska få möjlighet att ta egna initiativ och eget ansvar, de ska även ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att arbeta självständigt och lösa problem. Detta går helt i linje med utomhuspedagogiken som gör att eleverna får arbeta självständigt som en del i naturupplevelsen.

För att man ska kunna få en respekt för sin närmiljö måste man vistas där mer eller mindre regelbundet. Man måste ha kunskap om hur närmiljön ser ut och vilka ekologiska konsekvenser, positiva och negativa, olika handlande i naturen kan medföra. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet säger att ”skolan ska sträva efter att varje elev visar respekt och omsorg om såväl närmiljö och miljön i ett vidare perspektiv” (s 13). Vidare sägs det att ”skolan ska ansvara för att varje elev efter genomgången grundskola känner förutsättningarna för en god miljö och förstår grundläggande ekologiska sammanhang” (s 10).

Kursplanerna för biologi, fysik och kemi, säger att en huvuduppgift skolan har är att skapa ett intresse för naturvetenskapen. De ska väcka elevernas intresse för företeelser i naturen (Utbildningsdepartementet 1994). För att eleverna ska kunna få ett intresse för naturen krävs det att man vistas där. Om man inte vet om att det finns en natur i sin närhet, kan man heller inte skapa ett intresse för denna natur.

I kursplanen för de naturorienterade ämnena finns gemensamma mål som skolan ska sträva efter att eleven uppnår. Med hjälp av utomhuspedagogiken som komplement till den traditionella undervisningen, kan man hjälpa eleven att nå dessa mål i kursplanen.

Skolan ska i sin undervisning i de naturorienterade ämnena sträva efter att eleven

- Upplever upptäckandets och experimenterandets glädje och utvecklar sin lust och förmåga att ställa frågor om fenomen i naturen
- Blir medveten om hur kunskapen om naturen utvecklas och hur den både formats av och format människans världsbilder
- Utvecklar sin omsorg om och respekt för naturen och sitt ansvar för miljön i såväl ett lokalt som i ett globalt perspektiv

(Utbildningsdepartementet 1995, s 8)

1.2.6 Trenätsteorin och Complador

Som lärare har man vissa mål med undervisningen och vissa strategier för att uppnå dessa mål. Ofta finns dessa strategier bara i lärarens huvud och kallas för den tysta kunskapen. Trenätsteorin bygger på ett flertal begrepp som gör det möjligt att synliggöra den tysta kunskapen så att alla kan ta del av dem. Trenätsteorin gör det möjligt att skapa ett yrkesspråk alla kan ta del av.

Trenätsteorin innefattar tre nät; *strateginät*, *behovsnät* och *orsaksnät*. Då bara strateginätet behandlas i studien kommer ingen mer djupgående redogörelse för de andra näten att göras. Det kommer heller inte att redovisas för alla begrepp Trenätsteorin innefattar eftersom de inte är relevanta just för denna studie.

Complador är en mjukvara som bygger på Trenätsteorin. Med hjälp av Complador kan man enkelt synliggöra lärares strategier grafiskt. Man lägger då in noder i programmet med en

beskrivande rubrik. Dessa noder kan vara strategier läraren använder för ett syfte eller de syften som läraren vill uppnå med strategin. Genom att sedan dra pilar mellan dessa noder där varje pil betyder ”för att”, så byggs successivt ett helt strateginät upp av olika strategier för att uppnå vissa från början tänkta behov.

Lärarens tankar bildar tänkta strategikedjor där utgångsaktiviteter följs av syften. Utgångsaktiviteten är något konkret och är något läraren kan genomföra och ha kontroll över, t ex placering av bänkar eller att man delar in klassen i mindre grupper (Cardell 2004). Dessa utgångsaktiviteter görs av läraren för att uppnå ett syfte. Ett exempel är att man skapar mindre grupper som leder till en stimulering att diskussionen kommer igång lättare i gruppen, vilket i sin tur leder till inläring (se schematisk figur här nedan).

Mindre grupper → upphov till diskussion → inläring

En viss utgångsaktivitet påverkar inte bara ett syfte, utan kan påverka flera syften, det kallas då *samordnade strategikedjor*. Lärare kan även använda sig av flera olika utgångsaktiviteter för samma syfte, detta kallas då *samverkande strategier*. Samordnade och samverkande strategier bildar tillsammans ett strateginät där utgångsaktiviteterna är viktiga element (Cardell 2001).

1.3 Frågeställning

Syftet med examensarbetet mynnar ut i dessa frågeställningar:

- Vad har lärare för mål med utomhuspedagogik?
- Hur gör lärarna för att uppnå dessa mål, vilka utgångsaktiviteter/strategier använder de sig av?
- Vilka skillnader eller likheter finns mellan de intervjuades utgångsaktiviteter och mål?

2 METOD

2.1 Urval

För att undersöka vilka strategier lärare använde för sin utomhuspedagogik valdes att göra intervjuer med lärare. För att få förslag på lärare som hade erfarenhet av utomhuspedagogik, togs kontakt med fem rektorer. Fick då förslag på lärare, men dessa lärare tackade dock nej till en intervju. Då kontaktades två naturskolor och en lärare på en annan skola som jag visste använder sig av utomhusundervisning. Sammanlagt fick blev det tre intervjuer, två lärare på två olika naturskolor och en Ma/No lärare på grundskolan Alla som har intervjuats har erfarenhet av utomhuspedagogik och har varit verksamma som lärare en längre tid.

2.2 Datainsamlingsmetoder

Utifrån studiens frågeställningar och mjukvaran Complador utformades frågor som låg till grund för intervjuerna (Bilaga 1). Dessa frågor var utgångspunkter i intervjun för att samtalet med läraren skulle koncentrera sig kring ämnet utomhuspedagogik. Intervjun fördes så att lärarens tankar bakom undervisningen och lärarens erfarenheter skulle komma fram så bra som möjligt.

2.3 Procedur

Tre intervjuer av lärare på tre olika skolor har genomförts. Varje intervju har tagit mellan 30-45 minuter. Alla intervjuer spelades in på kassetband. Innan intervjun genomfördes informerades lärarna om studiens syfte och hur intervjun skulle gå till väga. De intervjuade informerades om hur mjukvaran *Complador* fungerade och det presenterades ett exempel på hur ett strateginät kunde se ut. Innan intervjun informerades lärarna om att de kunde avbryta intervjun när de ville, hur intervjumaterialet skulle hanteras efter intervjun och om anonymitet i den slutliga rapporten. Frågorna till intervjun skickades via e-post i förväg till två av lärarna för att de skulle hinna fundera på frågorna redan innan intervjun. I det tredje fallet skulle intervjun ske dagen efter kontakten och därför så fanns det så lite tid för läraren att hinna titta igenom frågorna innan själva intervjun.

2.4 Databearbetning

Efter intervjun skrevs den ut i sin helhet i mjukvaran Word. Överflödiga ord (som ”ehm”) togs bort för att få ett bättre flöde i texten. Sedan identifierades utgångsaktiviteterna och lärarens strategikedjor. Detta gjordes genom att leta i intervjutexten efter aktiviteter som läraren använde sig av och som hade ett syfte. Med hjälp av *Complador* byggdes sedan ett strateginät upp utifrån varje intervju med utgångsaktiviteter och dess syften (Bilaga 2). Strateginäten jämfördes och skillnader och likheter identifierades.

3 RESULTAT

De intervjuade benämns som lärare 1, lärare 2 och lärare 3. Lärare 1 arbetar på en naturskola och är i grunden biolog. Hon har arbetat på naturskolan som lärare i 5 år. Lärare 2 arbetar även han på en naturskola och har varit verksam lärare 34 år. Lärare 3 är Ma/No lärare på grundskolans senare år. Hon har varit verksam i 8 år och använt sig av utomhuspedagogik ungefär lika mycket under dessa år. Samtliga hade en positiv inställning till utomhuspedagogik.

3.1 Vad har lärarna för mål med utomhuspedagogiken?

Lärare 1 ville öka naturintresset hos barn och vuxna med hjälp av naturskolan och utomhuslektioner. När lärare 1 varit ute med en klass berättar ofta klassföreståndare som varit med ute, att det kom fram nya sidor hos eleverna som de inte sett inne i klassrummet. Genom utomhuspedagogiken menar lärare 1 att man tillgodoser alla elevers behov.

Liksom lärare 1 fick lärare 2 höra av klassföreståndare att de upptäckte nya sidor hos eleverna utomhus. De elever som kunde vara struliga på lektioner inne i klassrummet kunde stå och hugga ved i två timmar utan problem. På så sätt blev de oumbärliga för de andra eleverna. Eleverna blev också mycket lugnare när de hade varit ute en dag än när de var i klassrummet. Lärare 2 ville att eleverna skulle få en vördnad för de gröna växterna. Han menade att det är de gröna växterna som är grunden till allt liv och det är viktigt att eleverna har förståelse för det. Ett annat mål var att eleverna skulle få en känsla för naturen genom att vara utomhus.

När lärare 3 var med en klass på lägerskola syntes det att eleverna var mer rofyllda och mer engagerade. ”Det fanns inte så mycket annat att göra än att vara med varandra och eventuellt uppgifterna. Man kunde ta det i lugn och ro”. Lärare 3 hade som mål med utomhuspedagogiken att ge eleverna en uppfattning om artrikedomen. ”Omvärlden består inte

bara av kategorierna träd, blommor och gräs. Det finns en stor artrikedom inom de olika grupperna.” Utomhuslektionen skulle vara en positiv upplevelse så att eleverna skulle vilja ta hand om naturen. Om man ökar medvetenheten hos eleverna kan det medföra att eleverna blir mer måna om sin miljö. Lärare 3 menar att i läroplanen står det att Ma/No lärare ska bidra till att eleverna blir miljömedvetna medborgare och genom utomhuspedagogik som komplement till den traditionella undervisningen kan man uppnå detta syfte.

3.2 Gemensamma utgångsaktiviteter och syften

Lärare 1 och lärare 2 har fria aktiviteter för eleverna under dagen. Detta för att det ska finnas tid för reflektion och eleverna ska få pausa lite. Eleverna kan inte ta in hur mycket som helst. ”På eftermiddagen kan eleverna paddla, fiska, ligga på bryggan och bara njuta eller lära sig mera om de kryp vi hittade på förmiddagen.”

Alla de intervjuade var överens om att mat förstärker den positiva upplevelsen för eleverna. Det blir mysigare och roligare att vara ute om man får något i magen. ”Oavsett tema eller årstid görs det upp en eld som maten tillagas över.”, Lärare 1 tar alltid fikaraster ute med eleverna, även om det bara är kortare pass på 2-3 timmar. ”Det är mycket mysigare att vara ute om man har något att äta” menar Lärare 3. Lärare 1 och lärare 2 låter eleverna själva laga maten för att bidra till den positiva naturupplevelsen.

Samtliga hade uppgifter som eleverna skulle klara av på egen hand. Eleverna kunde t ex samla materialet själva såsom växter och djur. Att upptäcka något själv ökar den positiva upplevelsen som utomhuspedagogiken kan ge. Att eleverna ska få upptäcka på egen hand är något som alla de intervjuade förespråkar. Lärare 1: ”Genom att de själva håvar in djuren från sjön får de en upplevelse kopplat till sin uppgift.” Lärare 2: ”De kommer ihåg mera om det varit en upplevelse. De skriker när de tittar på dagsländan i lupp, men sedan tittar vi hur den ser ut med vingarna på ryggen.” Lärare 3: ”Genom naturrutor eller håvning får eleverna leta rätt på ett antal växter eller djur. De tycker i allmänhet att det är ganska äckligt med djur, vare sig det är på land eller i vatten”.

Alla lärare delade in eleverna i mindre grupper. Lärare 1 gjorde det därför att eleverna skulle dela med sig av sina upptäckter till de andra genom att diskutera med varandra. Syftet var, enligt lärare 1, att eleverna skulle dela med sig av den kunskap de fått till andra grupper. Lärare 2 menar att mindre grupper gör att alla får prata och de hinner med att fundera över uppgiften, ”alla ska få prata och hinna med och fundera, det får man i mindre grupper”. Lärare 3 tycker att 3-4, max 5 elever, är lagom i varje grupp för att man ska kunna föra givande diskussioner, ”Enskilt arbete ger inte upphov till några diskussioner och helklass blir för stort”.

Att eleverna ska ha rejäla kläder så de håller sig varma och torra är något som lärare 1 och lärare 2 tar upp. ”Om de är varma och inte fryser bidrar det till den positiva upplevelsen.” Lärare 3 menar att om det regnar vid det tillfället man ska gå ut med eleverna så kanske man ska välja en annan dag om man inte går ut så ofta, annars kan utomhuslektionen upplevas något negativt.

Att vara en ledare utomhus är inte alltid det lättaste. För att ha en lektion utomhus måste man vara flexibel. Lärare 1 menar att ibland måste man gå ifrån den ursprungliga tanken. ”Hittar man ett ormskinn och man egentligen hade tänkt prata om skalbaggar så är det bara att prata om ormskinnet i en halv timme.” Vidare så tycker lärare 1 att man ska vara mer som en

vägledare åt eleverna i naturen, genom att leda dem in på rätt spår via information och diskussioner i naturen. Det krävs också en lärare som har ett intresse av naturen. Enligt Lärare 3 är det viktigt att läraren visar intresse när man är ute, visar att man gillar att vara ute. Lärare 2 anser att det krävs en kunnig ledare för att ha en lektion utomhus.

3.3 Utgångsaktiviteter som skiljer sig åt mellan lärarna

För att öka intresset hos eleverna berättar lärare 1 någon rolig fakta. ”Det kan vara att igelkotten bygger bo av sin päls på magen eller att de själva får döpa en skalbagge med för och efternamn efter Linnés systematik.”

Lärare 2 har alltid en ”back up”. Om ingen grupp hittar något småkryp så kan de t ex gå in och titta på film om insekterna istället. ”Man måste alltid ha en back up, vad ska jag göra om det här inte funkar?” För att det hela tiden ska vara en glädje för eleverna att vara ute tycker Lärare 2 att man ska tänka på tiden och inte driva det för långt. ”Om man håller på i tre timmar börjar barnen fundera.”

Lärare 3 menar att om man har aktiviteter som leder till en positiv naturupplevelse så ska detta göra att eleverna vill ta hand om sin miljö. ”Som NO lärare ska man bidra till hälso- och miljömedvetna medborgare.” Lärare 3 förbereder eleverna innan lektionen utomhus eftersom det blir lättare i fält om man teoretiskt går igenom hur flororna är uppbyggda innan man åker ut på fältet. Efter lektionen utomhus får de redovisa för varandra de frågor som de ska besvara i fält, vilka kan handla om näringskedjor och miljöpåverkan. Lärare 3 anser att det är viktigt att allt är noga organiserat inför lektionen utomhus. ”Allt material är på plats och allt är noga planerat, annars är det lätt att det blir kaos.”

På de båda naturskolorna tar lärare kontakt med naturskollärarna. Antingen planerar de tillsammans eller så gör läraren som tar kontakt en beställning på vad hon eller han vill att eleverna ska göra när de är där på besök. Det kan då bli ett dagsbesök eller övernattnings. Ett tema för årstiden arbetas fram tillsammans med lärare i och den kontaktande läraren.

4 DISKUSSION

4.1 Tillförlitlighet

I denna studie användes intervjuer som datainsamlingsmetod. Detta motiveras av syftet med examensarbetet och av att mjukvaran Complador baseras på att man gör intervjuer. En fördel med att använda intervju som metod är att man får fram erfarenheter och tankar. För att få så uttömmande svar som möjligt fanns det några grundfrågor i intervjun för att samtala kring och möjlighet att ställa följdfrågor till dessa grundfrågor. Utgångsfrågorna gjorde att intervjun inte gled ifrån ämnet och blev ett samtal om något helt annat än det jag ville ha svar på.

En intervju kan ibland bli som en muntlig enkät om man har för snäva frågor. För att motverka detta var frågorna så öppna som möjligt för att kunna ställa följdfrågor och be den intervjuade utveckla sina tankar. Möjligen kunde jag istället ha frågeområden vilket gör intervjun ännu mer till ett samtal om lärarens erfarenheter och arbetsätt. Nackdelen med intervju som metod kan vara att den intervjuades svar inte är vad hon eller han tycker själv, utan vad personen tror intervjuaren vill ha för svar. Jag kanske fick ett uttryck i ansiktet, eller signalerade med mitt kroppsspråk, vad jag tyckte och tänkte om ämnet och fick mina svar

utifrån det. Detta kan ha betydelse för tillförlitligheten. Men eftersom det inte är ett känsligt område och att det var deras erfarenheter som stod i fokus så tror jag att så inte var fallet.

En alternativ metod till denna studie är att intervjupersonen och jag sitter framför datorn med mjukvaran Complador och arbetar fram strateginätet tillsammans. De kan då på en gång se nätet växa fram och komma på ytterligare utgångsaktiviteter i sin undervisning, som de vill framhålla. Det är svårt att komma ihåg alla de aktiviteter, eller tänkta mål, man har med sin undervisning genom att bara svara på ett antal frågor. Men på grund av praktiska skäl kunde detta inte genomföras. För att få tillgång till Complador krävs Internetanslutning.

De tre intervjuerna gick till på samma sätt och hade samma utgångsfrågor. Möjligen kan det ha påverkat att en av lärarna inte fick intervjufrågorna i förhand. Även efterarbetet av intervjuerna gick till på samma sätt. Intervjun skrevs ut och ett strateginät byggdes upp i Complador. Eftersom jag själv gjorde alla intervjuer och all databearbetning bidrar det till mätnoggrannhet mellan intervjuerna. Antalet intervjuade var tre stycken och detta kan ha påverkat resultatet. Att en av de intervjuade hade ett avvikande svar ger ett stort utslag. För att motverka detta skulle antalet intervjuade vara flera. Det måste också påpekas att man måste vara försiktig med att dra några generella slutsatser av studien. Det är bara de lärare som deltagit i studien vars strategier har framkommit..

4.2 Resultatdiskussion

4.2.1 Vad är egentligen utomhuspedagogik?

Utomhuspedagogik är relativt svårt att definiera. Hedberg (2004) menar att det inte räcker att gå ut med matematikböckerna och sätta sig på en sten och räkna, utan man ska göra något mer än att bara använda naturen som sittplats. Man ska använda sig av naturen t e x genom att räkna arean på skolgården, eller räkna andelen tallar i en dunge, för att det ska vara utomhuspedagogik. Jag anser att utomhuspedagogik kräver att man använder sig av naturen. Det behöver inte vara att man bara tittar på växter eller småkryp utan att man även kan använda naturen till att räkna andelen tallar inom ett begränsat område eller att koppla hur människorna levde av och i naturen tidigare i historien. Dahlgren & Szczepanski (1997) menar att utomhuspedagogiken ska vara en sinnerlig erfarenhet och ett komplement till den mer traditionella undervisningen i klassrummet. Krävs det att eleverna får kunskap om naturen för att det ska kallas utomhuspedagogik? Eller handlar det om att bara vara utomhus och njuta? Nyhus, Braute & Bang (1997) menar att upplevelser skapar en grund för kunskap. De menar att den bästa grunden är att man trivs och får uppleva saker och ting. För att man ska kunna lära sig förstå sammanhang i naturen, måste man från början lära sig att vara, uppleva och tycka om naturen. Självklart ska man göra så att eleverna får njuta i naturen så att det leder till att de får en respekt för miljön. Det måste finnas ett syfte med att man går ut med eleverna, annars är det ingen mening med att använda sig av utomhuspedagogiken.

4.2.2 Mål med utomhuspedagogik

Lärare 3 tog upp att eleven skulle få en uppfattning om artrikedomen som ett av målen med att ha utomhuslektioner. Det är intressant att just Ma/No läraren tog upp artrikedomen som något centralt och inte de andra lärarna på naturskolorna. Kanske kan det ha att göra med att Ma/No läraren är mer inriktad på att eleverna ska få kunskap och lärarna på naturskolan är mer inriktade på att eleverna ska få en sinnerlig erfarenhet (Dahlgren & Szczepanski 1997) och erövra en känsla för naturen och dess skörhet. Det visade sig att det fanns en skillnad mellan Ma/No lärarens och lärarna på naturskolans syn på målet med utomhuspedagogiken.

Det var inte undersökningens syfte men ändå en intressant iakttagelse. Eftersom antalet intervjuade var så få i denna studie, måste man vara försiktig med att dra några generella slutsatser av just dessa skillnader som framkom.

Att ta på och se olika växter och djur i verkligheten, tror jag ger en bättre kunskap än om man skulle ha tittat i böcker på samma växter och djur. Eleverna får en mer verklighetsbaserad inläring. Detta kan leda till ett större naturintresse hos eleverna och en positiv naturupplevelse som gör att de vill ta bättre hand om sin miljö. Läroplanen säger att skolan ska sträva efter att eleven visar respekt och omsorg för närmiljön och miljön i ett vidare perspektiv. De ska känna till förutsättningarna för en god miljö och förstå grundläggande ekologiska sammanhang (utbildningsdepartementet 1994). Detta sammanfaller väl med Lärare 3s tankar. Lärare 2 ville att eleverna skulle få en vördnad inför de gröna växterna som är grunden till allt liv. Även detta tycker jag sammanfaller med det läroplanerna säger om respekt för naturen.

Lärarna kunde alla säga att eleverna blev lugna och rofyllda efter att de hade varit utomhus. Szczepanski och Nelson (2003) såg i sin studie av en skola som använde sig regelbundet av utomhuspedagogik och en skola som inte använde utomhuspedagogik, att eleverna som fick gå ut regelbundet var mindre stressade. Att koppla bort tv, mobiltelefoner och dator gör att man blir lugnare och mer harmonisk. Det måste nödvändigtvis inte hända någonting hela tiden, utan man kan *bara vara* och njuta av naturen istället. Skolan är en stressande miljö där eleverna ska prestera hela tiden. Att då vara ute i naturen och bara njuta kan vara något som alla barn i en skolsituation behöver.

Lärare 1 hade som mål med utomhuspedagogik att tillgodose alla elevers behov, eftersom alla lär sig på olika sätt. Ericsson (2004) menar att det kan vara avgörande för om eleverna når upp till de mål som är satta i kursplanerna. Med utomhuslektioner får elever röra på sig fritt och kan lösa uppgifterna de får på många olika sätt. Alla vistas i naturen efter sina egna förutsättningar (Ericsson 2004). Man vistas i naturen på sina egna villkor och förutsättningar, ingen behöver känna sig sysslolös. Eleverna får känna, läsa och uppleva. Den bästa grunden till att lära sig att förstå sammanhang i naturen, är att uppleva dem (Braute, Nyhus & Bang 1997). De andra två lärarna som intervjuades nämnde inte detta mål. Kanske har de det som mål, men tog inte upp det eftersom det kanske var så självklart från deras sida att de inte tänkte på att påpeka just detta.

4.2.3 Utgångsaktiviteter

För att få positiva upplevelser i naturen är det viktigt att eleverna har varma rejäla kläder eftersom de upplevelserna är meningslösa om man fryser (Braute, Nyhus & Bang 1997). Brügge m.fl. (1999) menar att den som är ovan att vara ute i dåligt väder får vanligtvis problem som kan ge negativa upplevelser. Om man fryser är det svårt att uppleva något positivt hur trevligt än vistelsen är. Lärare 1 och 2 tar upp att rejäla kläder är något som bidrar till den positiva upplevelsen. Man ska skapa en grundtrygghet som går ut på att man är varm, torr och mätt. Att laga mat tillsammans är en viktig social företeelse. Det kan vara att man lagar maten över öppen eld eller på ett stormkök (Brügge m.fl. 1999). Detta stöds av Braute, Nyhus & Bangs (1997) som menar att det är en spännande upplevelse att äta matsäck ute, kring en brasa eller en grillplats, eller att göra i ordning en varm dryck på ett stormkök. Gemensamma utgångsaktiviteter som alla lärarna använde för att få en positiv naturupplevelse var att äta ute i naturen. Det är gott och mysigt att äta ute i naturen, nästan allt smakar bra efter en dag i skogen. En annan utgångsaktivitet som alla lärare hade för att eleverna skulle få

en positiv naturupplevelse var att eleverna själva skulle upptäcka naturen. De fick själva lösa uppgifterna, t ex leta smådjur eller växter. De tycker att det är lite äckligt, men samtidigt är det en händelse som de kommer att komma ihåg, eftersom det är förknippat med en känsla. Lärare 1 brukade dessutom ge utmaningar till eleverna genom att de får tävla mot varandra eller t ex bada vakbad. I kursplanen för de naturorienterade ämnena står det att skolan ska sträva efter att eleven upplever upptäckandets och experimenterandets glädje och utvecklar sin lust och förmåga att ställa frågor om fenomen i naturen (Skolverket 1998, s 8).

Om upplevelsen i naturen är positiv ökar förståelsen för naturen och naturintresset ökar. Det är bara att gå tillbaka till sig själv, tycker man något är roligt och man känner sig trygg i situationen vill man uppleva den igen. Upplevelsen eleverna får av att vistas utomhus är grunden till ett varaktigt lärande (Ericsson 2004). Alla lärare menade att en positiv upplevelse i naturen ökar lusten att lära sig, och kan skapa en vilja att ta hand om sin natur och gör det mer intressant för eleverna. Dahlgren och Szczepanski (1997) menar att eleven i utemiljön genom olika upplevelser kan se sambandet mellan de praktiska och de teoretiska erfarenheterna. Om man förknippar en händelse med något positivt, finns också viljan där att göra om händelsen. I detta fall skulle viljan att vara ute i naturen öka och därmed också viljan att ta vara på den miljö där man vistas.

För pedagogen kan utomhuspedagogik vara förknippat med oförutsedda situationer som skapar osäkerhet och en oro som gör att man drar sig för att gå ut med eleverna. Det är vad eleverna upptäcker och upplever som styr utomhuspedagogiken och det medför en mer okontrollerad situation för läraren (Ericsson 2004). Genom att man som lärare regelbundet går ut med elever och har lektioner i naturvetenskap, så överkommer man denna rädsla eftersom man får mer erfarenhet och på så sätt känner sig tryggare i situationen. Även elever vänjer sig vid att vara utomhus och att vistas i naturen om man går ut regelbundet. Lärare 1 menade att läraren måste vara flexibel under en utomhuslektion. Ericsson (2004) anför att det är vad eleverna upptäcker och upplever som styr utomhuspedagogiken. Det går inte att planera en lektion utomhus till punkt och pricka. Man kan som lärare 3 förespråkar, organisera noga med material och noggrant planera lektionen, men man måste vara beredd på att det kan uppkomma situationer som kanske inte riktigt var tänkta från början. En annan sak som påpekades, var att läraren skulle var kunnig och intresserad av naturen. Om inte intresset finns, kanske man heller inte går ut med eleverna i samma utsträckning. Att vara kunnig går hand i hand med att vara intresserad. Har man ett stort intresse, så har man viljan att ta reda på mer om ämnet och på så sätt blir man mera kunnig om området.

Lärarna på naturskolorna hade fria aktiviteter under dagen och Ma/No läraren hade inte det. På grundskolan kanske inte möjligheten fanns att lägga in fria aktiviteter, eftersom tiden kan vara knapp och både elever och lärare är mer låsta av schemat. De kanske har en timme på sig att ta sig till platsen, utföra uppgifterna och gå tillbaka till skolan. Denna tidspress finns inte på naturskolorna där klassen kommer och är där en halv eller en hel dag. Möjligtvis skulle man kunna motverka detta på grundskolan genom att använda sig av Temadagar där hela skolan går ut i naturen och ha utomhusundervisning.

Att klassen utomhus skulle delas in i mindre grupper var alla lärarna som intervjuades överens om. Brügge och Szczepanski (1999) menar att man i grupp måste samarbeta och utifrån det utvecklar man en social kompetens. Alla lärare delade in klasserna i mindre grupper, för att de skulle diskutera med varandra och lära sig att samarbeta. Genom att diskutera i små grupper, får fler elever chansen att säga sitt än om man tar allt i helklass. Det är svårt att genomföra uppgifter i stor grupp, och som lärare 3 nämnde, att arbeta enskilt ger inte upphov till några

diskussioner. Om man får prata, upptäcka och dessutom använda sina sinnen i lärandet ger det en djupare förståelse. Det blir en social träning att samarbeta med varandra i gruppen.

4.3 Slutsatser

De mål som lärarna hade med utomhuspedagogiken var i huvudsak att de skulle få kunskap om naturen och få ett naturintresse. Även om det inte var studiens avsikt, så kunde skillnader urskiljas mellan de mål som naturskollärarna och Ma/No läraren hade på grundskolan. De utgångsaktiviteter lärarna använde sig av liknade varandra till viss del. Det framkom att en del av aktiviteterna skiljde sig mellan alla lärare. Det som var gemensamt var i huvudsak aktiviteter som bidrar till den positiva upplevelsen eleverna ska få av att vara utomhus.

4.4 Vidare studier

Det skulle vara intressant att göra en större undersökning med samma syfte. Detta kunde leda vidare till att kanske fler använde sig i större utsträckning av utomhuspedagogik som metod. En annan studie som skulle vara intressant att göra är en jämförelse mellan lärare i traditionella skolor och lärare i naturskolor och se hur deras strategier skiljer sig och liknar varandra. Grundskolor har kanske inte samma möjligheter som naturskolorna att genomföra lektioner utomhus.

Det skulle kanske gå att titta på vad utomhuspedagogiken ger eleverna. Är det kunskapen om naturen eller är det ett sätt för eleverna att stressa av och på så sätt prestera bättre inne i klassrummet? Studien skulle kunna utgå från vad eleverna lär sig och vad är det viktigaste med utomhuspedagogiken, kunskap eller upplevelser. I litteraturen hittar man forskning som talar för att vistas utomhus påverkar hälsan positivt.

En del lärare drar sig för att gå ut med elever eftersom de känner sig otrygga med situationen. Genom resultatet från denna studie vore det intressant att se om lärare känner sig mer bekväm att gå ut med elever om de har exempel på utgångsaktiviteter och mål med utomhuspedagogik. En sådan studie kräver dock fler informanter än denna studie har innan man kan dra några generella slutsatser.

REFERENSER

- Arfwedson, Gerd, B & Arfwedson, G (2002). *Didaktik för lärare. En bok om lärares yrke i teori och praktik*. Stockholm: HSL Förlag.
- Braute Nyhus, Jorunn & Bang, Christofer (1997). *Följ med ut! Barn i naturen*. Stockholm: Universitetsförlaget.
- Brügge, Britta, Glantz, Matz & Svening, Stephan (1999). Att planera för friluftsliv. I Birgitta Brügge, Matz Glantz och Klas Sandell (red.), *Friluftslivets pedagogik. För kunskap, känsla och livskvalitet* (s 206-229). Stockholm: Liber.
- Brügge, Britta & Szczepanski, Anders (1999). Pedagogik och ledarskap. I Birgitta Brügge, Matz Glantz och Klas Sandell (red.), *Friluftslivets pedagogik. För kunskap, känsla och livskvalitet* (s 23-44). Stockholm: Liber.
- Cardell, Gunnar (2001). *Trenätsmodellen. Ett systemteoretiskt redskap för att beskriva helhet och komplexitet i pedagogisk praktik. Exemplet värnpliktsutbildning*. Lärarhögskolan i Stockholm: Studies in Educational sciences 42. Stockholm: Förlagshuset Gothia. Doktorsavhandling.
- Cardell (2004). *Trenät- tre perspektiv*. [www document]
URL: <http://web.telia.com/~u58210548/Texter/Trenat.pdf>
Hämtad: 2006-12-06
- Centrum för miljö- och utomhuspedagogik (2004). *Definition av utomhuspedagogik*. [www document]
URL: http://www.liu.se/esi/cmu/kurser/magister/2005/pdf/Utomhuspedagogik_def.pdf
Hämtad: 2006-10-11
- Dahlgren, Lars-Owe & Szczepanski, Anders (2004). Rum för lärande-några reflexioner om utomhusdidaktikens särart. I Iann Lundegård, Per-Olof Wickman, Ammi Wohlin (Red.), *Utomhusdidaktik* (s 9-23). Lund: Studentlitteratur.
- Dahlgren, Lars-Owe & Szczepanski, Anders (1997). Utomhuspedagogik- Boklig bildning och sinnlig erfarenhet. Ett försök till bestämning av utomhuspedagogikens identitet. Lindköping: Lindköpings universitet, Skapande Vetande.
- Ericsson, Gunilla (2004). Uterummets betydelse för det egna växandet. I Iann Lundegård, Per-Olof Wickman, Ammi Wohlin (Red.), *Utomhusdidaktik* (s 137-150). Lund: Studentlitteratur.
- Harlen, Wynne (1996) (Red.). *Våga språnget! Om att undervisa barn i naturvetenskapliga ämnen*. Stockholm: Liber AB.
- Hartman, Sven. G (1995). *Lärares kunskap. Traditioner och idéer i svensk undervisningshistoria*. Lindköping: Lindköpingsuniversitet, Skapande Vetande.
- Hedberg, Per (2004). Att lära in ute - Naturskola. Iann Lundegård, Per-Olof Wickman, Ammi Wohlin (Red.), *Utomhusdidaktik* (s 63-80). Lund: Studentlitteratur.

Higgins, P & Nicole, R (2002). *Outdoor Education: Authentic Learning in the context of Landscapes (volym2)*.

Persson, Hans (2005). *Att "bygga" begrepp-konkret och kreativ naturvetenskap*. Stockholm: HSL förlag

Skolverket (2000). *Kursplaner för grundskolan*. Stockholm: Skolverket

Szcypeanski, Anders & Nelson, Nina (2003). *Forskningstudie Hälsa och utomhuspedagogik*. Opublicerat.

Söderström M, Blennow M. *Barn på utedagis hade lägre sjukfrånvaro*. Läkartidningen 1998;95:1670-2.

Utbildningsdepartementet (1994). *Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet*. Stockholm: Skolverket/Fritzes.

BILAGOR

Bilaga 1 – Intervjufrågor

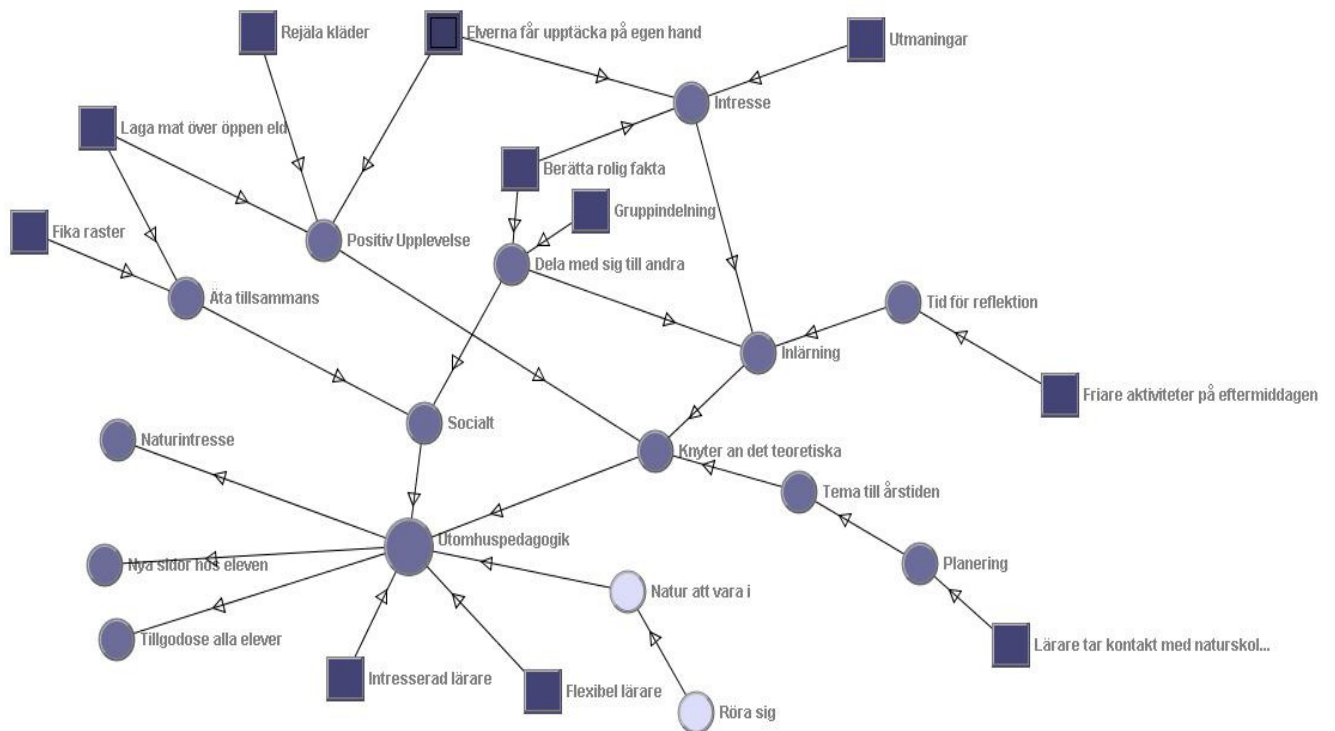
Intervjufrågor

1. Hur länge har du varit verksam som lärare?
2. Vilken är din inställning till utomhuspedagogik?
3. Beskriv i stora drag hur det kan se ut när du genomför en lektion utomhus, från det att du börjar tänka på att en utomhuslektion ska genomföras till dess att den är slutförd.
4. Vad vill du åstadkomma med lektioner utomhus?
5. Vilka förutsättningar krävs för att en lektion utomhus ska vara genomförbar?
6. Vad kan man göra för att tillgodose dessa behov (svaret från frågan ovan)?
7. Vad behöver man tänka på när man undervisar utomhus?

Bilaga 2 – Lärarnas strateginät

Strateginät 1

Kvadraterna är lärarens utgångsaktivitet, cirklarna är lärarens syfte med utgångsaktiviteten och pilarna betyder ”för att”. Till sist visar pilarna vad utomhuspedagogik syftar till.

Figur 1. En lärares strateginät som syftar på utomhuspedagogik. Kvadraterna är utgångsaktiviteter, cirklarna syften och pilarna betyder "för att".

Laga mat över öppen eld; Oavsett tema eller årstid görs det upp en eld som maten tillagas över. Det kan vara korv med bröd men även wok eller någon gryta.

Eleverna får upptäcka på egen hand; Eleverna får på egen hand undersöka och upptäcka sina de uppgifter de får. Genom att de själv håvar in djuren i sjön får de en upplevelse kopplat till sin uppgift.

Rejåla kläder; Om de är varma och inte fryser bidrar det till den positiva upplevelsen.

Positiv Upplevelse; Eleverna får en upplevelse som förstärker inläringen och gör att det blir lättare att knyta an i minnet om en företeelse är knutet något av våra sinnen.

Fika raster; Även om det är kortare pass på två tre timmar läggs alltid en fika rast in. Att eleverna ska ta med sig fika uppmuntras.

Äta tillsammans; När man är ute blir man trött och hungrig. För att orka behöver man äta.

Socialt; Ute i naturen blir det mer avslappnat än inne i klassrummet.

Utmaningar; Intellektuella och fysiska utmaningar som t e x långfärdsskridskor eller vakbadning. Tävla mot varandra.

Intresse; För att eleverna ska ta till sig det de lär sig bättre är det bra med ökat intresse.

Friare aktiviteter på eftermiddagen; Ofta är de ute en hel dag och har lite mer styrd undervisning på förmiddagen med lekar eller undersökningar. På eftermiddagen kan eleverna paddla, fiska, ligga på bryggan i solen och njuta eller om de vill lära sig mer om de kryp de hittade eller leta flera kryp.

Tid för reflektion;

Inläring;

Berätta rolig fakta; Det kan vara att igelkotten bygger bo av sin päls på magen, eller att de själva får döpa skalbaggen, för- och efternamn, efter Linnes systematik.

Knyter an det teoretiska; Eleverna kan knyta an det teoretiska de lärt sig inomhus i klassrummet bättre då de får uppleva det med sina sinnen. Ofta görs det övningar som är knutet till vad de har gjort i skolan

Natur att vara i; Förutsättning för utomhuspedagogik är att man har natur. Det behöver inte menas att man måste ha en skog eller äng att gå till utan det kan vara en park, grönområde på skolgård där det finns buskar. Finns det buskar finns det blad och då finns det pinnar.

Gruppindelning; Delar in den stora gruppen i smågruppen. Gruppen ansvarar för den egna aktiviteten. Det spelar inte så stor roll om det är samma grupp under hela dagen eller om det är olika.

Dela med sig till andra; Det är bara diskussioner med den lilla gruppen. Efter det försöker läraren uppmuntra att de delar med sig det de lärt sig till de andra genom att diskutera med varandra.

Flexibel lärare; Man måste ibland gå ifrån den ursprungliga tanken lite. Hittar man ett ormskinn och man skulle egentligen prata om skalbaggar är det bara att prata om ormskinnet i en halvtimme.

Röra sig; Det ska finnas plats att röra sig fritt. De som vill springa gör det och den som vill sitta i sin vrå gör det.

Intresserad lärare;

Lärare tar kontakt med naturskolan;

Planering;

Tema till årstiden; Eftersom det är utomhusundervisning så måste man också anpassa sig till årstiden, det går inte att håva småkryp 12 februari, det är omöjligt även om det är det dom önskar och då får man kanske titta på de kryp som lever i snön, man får anpassa då.

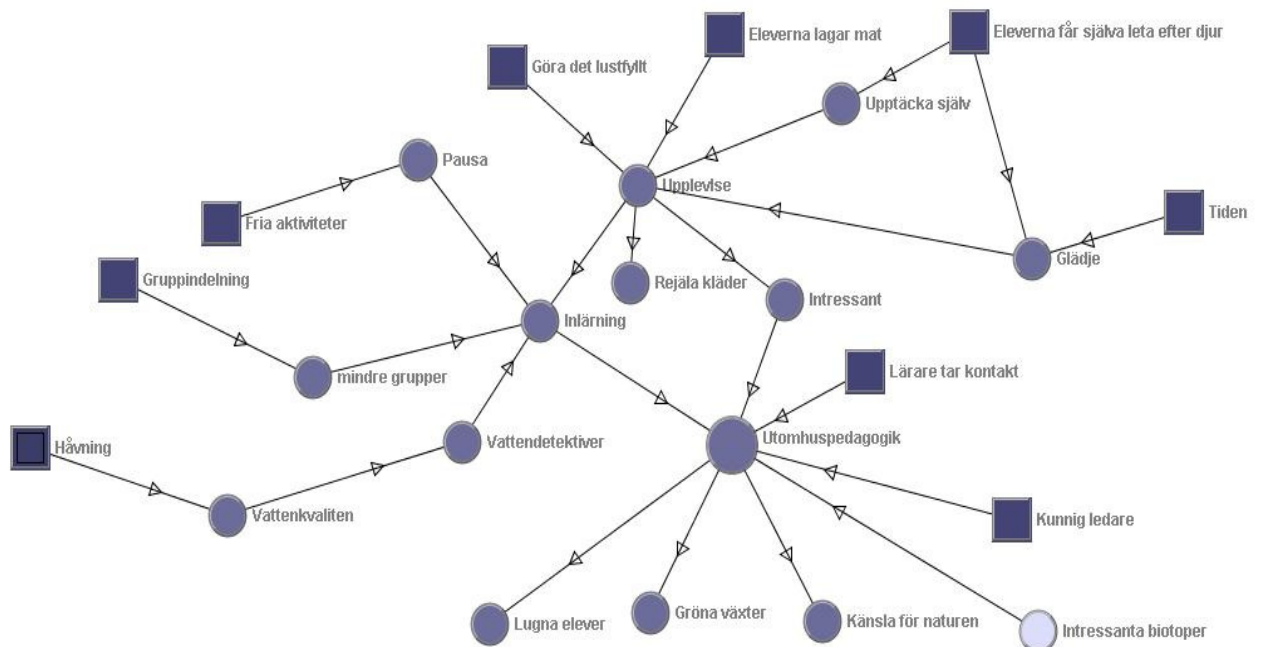
Naturintresse; Med utomhuspedagogik vill läraren uppnå ett naturintresse hos barn och vuxna.

Nya sidor hos eleven; Lärarna säger att de ser andra sidor hos elever utomhus än de ser i klassrummet, sidor de inte trodde fanns. Grupper som fungerar mycket bättre utomhus eller de här livliga barnen får större utlopp och de här inte så livliga barnen som inte syns så mycket hemma visar sig vara jätte duktig på någonting som gör att de sticker ut ur gruppen.

Tillgodose alla elever;

Strateginät 2

Kvadraterna är lärarens utgångsaktivitet, cirkelarna är lärarens syfte med utgångsaktiviteten och pilarna betyder ”för att”. Till sist visar pilarna vad utomhuspedagogik syftar till.

Figur 2. En lärares strateginät som syftar på utomhuspedagogik. Kvadraterna är utgångsaktiviteter, cirkelarna syften och pilarna betyder "för att".

Gröna växter; Eleverna ska få en vördnad för gröna växterna som är grunden till allting

Hävning; Eleverna letar småkryp med håvar i bäcken;

Vattenkvalitén; Barnen kanske hittar en dagsländenyf. Då vet vi att vattnet mår bra eftersom de är en signalart för syresatt vatten

Vattendetektiver; De kan ta med sig kunskapen de får genom att vara vattendetektiver på hemmaplan. Med enkla medel ska de kunna göra undersökningen i hemmamiljö.

Lärare tar kontakt; Lärare tar kontakt och beställer vad de vill göra.

Dagsbesök eller övernattnig;

Göra det lustfyllt; Vi sa åt en grupp, nu ska ni få lära er att överleva i skogen. Sen sa vi att de skulle springa och leta rätt på mat utan att ge de några instruktioner. Vi hade då lagt ut falukorv på en gren, potatis på backen etc. Och tillslut hittade de på maten.

Upptäcka själv; Annars blir det sån här matning med teori i klassrummet.

Eleverna lagar mat;

Upplevelse; De kommer i håg mera om det har varit en upplevelse. De skriker när de tittar på dagsländan i lupp, men sedan tittar vi hur den ser ut med vingarna på ryggen osv.
Intressant; ;

Rejåla kläder;

Tiden; Man ska akta sig för att driva det för långt. Om man håller på i tre timmar börjar barnen fundera på vad det är.

Glädje; Det ska hela tiden vara den här glädjen att vara utomhus.

Kunnig ledare;

Gruppindelning;

Mindre grupper; Alla ska få prata och hinna med och fundera, och det får man i mindre grupper.

Fria aktiviteter;

Pausa; Eleverna måste ha en paus, annars blir det för mycket att ta in.

Inläring;

Lugna elever; Efter en dag ute så märks det att de har sjunkit några energinivåer.

Backup; Om ingen av grupperna hittar någonting måste man ha en back up. Då kan man t e x titta på film om de här insekterna som man skulle ha hittat. Man måste alltid ha back up, Vad ska jag göra om det här inte funkar?

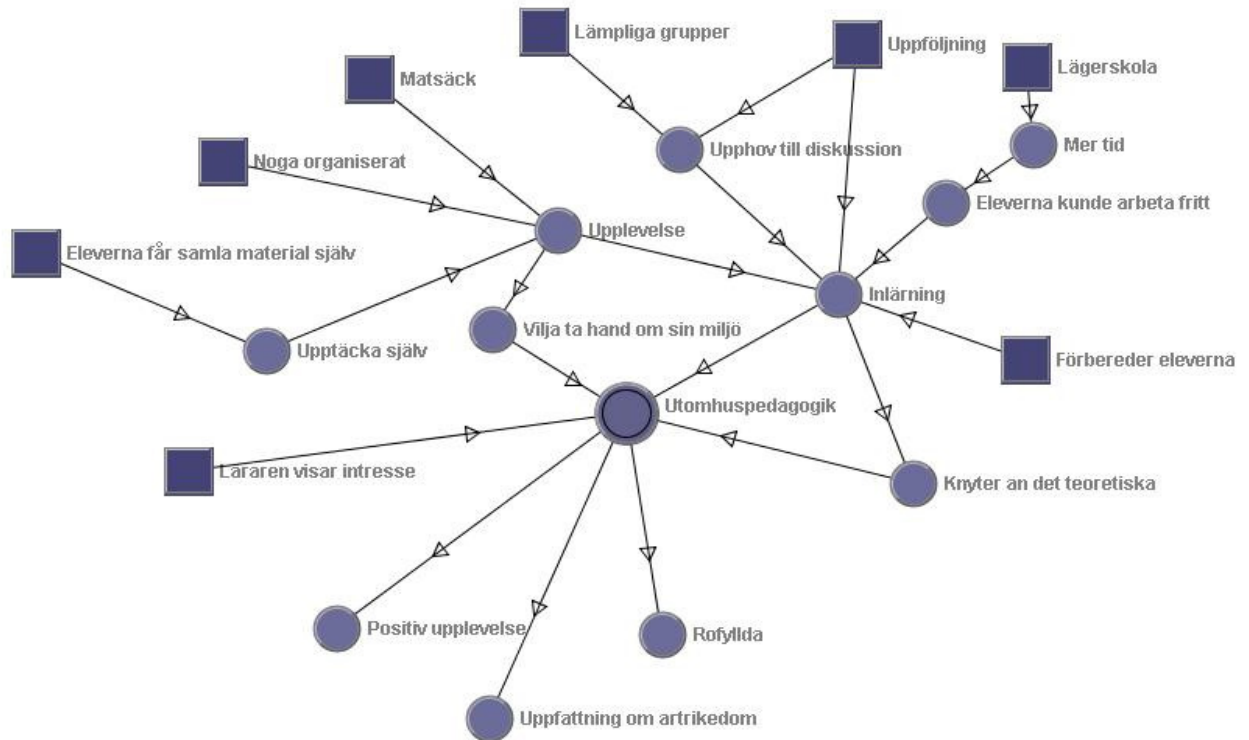
Intressanta biotoper;

Nya sidor hos eleverna; Lärarna berättar att de upptäcker andra sidor hos ”strulkusarna” i klassrummet. De kan stå och hugga ved i två timmar och är outhärlig för de andra eleverna.

Känsla för naturen; Eleverna ska få en känsla för naturen.

Strateginät 3

Kvadraterna är lärarens utgångsaktivitet, cirklarna är lärarens syfte med utgångsaktiviteten och pilarna betyder ”för att”. Till sist visar pilarna vad utomhuspedagogik syftar till.

Figur 3. En lärares strateginät som syftar på utomhuspedagogik. Kvadraterna är utgångsaktiviteter, cirkelna syften och pilarna betyder "för att".

Uppfattning om artrikedom; Omvärlden består inte bara av kategorierna träd, blommor och gräs. Det finns en stor artrikedom också inom de olika grupperna.

Lägerskola;

Eleverna kunde arbeta fritt;

Mer tid; eleverna hade 1,5 dygn på sig att göra uppgifterna de fick.

Inlärnning;

Matsäck; Mycket mysigare att vara ute om man har något att äta.

Upplevelse; Det ska vara en positiv upplevelse att vara ute.

Lämpliga grupper; 3,4 max 5 stycken i varje grupp är lagom. Enskilt arbete ger inte upphov till några diskussioner och helklass blir för stort.

Upphov till diskussion;

Förbereder eleverna; Genom att ha en teoretisk genomgång av florer blir det lättare sen för eleverna i fält.

Noga organiserat; Läraren ser till att allt material är på plats och att allt är noga planerat, annars är det lätt att det blir kaos.

Vilja ta hand om sin miljö; NO lärare ska bidra till hälso- och miljömedvetna medborgare.

Knyter an det teoretiska;

Uppföljning; Eleverna får redovisa sitt ekosystem för varandra muntligt. De har fått frågor de ska besvara som handlar om näringskedjor och miljöpåverkan.

Eleverna får samla material själv; Genom naturrutor eller håvning får eleverna leta rätt på ett antal växter eller djur. De tycker i allmänhet att det är ganska äckligt med djur, vare sig det är på land eller i vatten.

Upptäcka själv;

Läraren visar intresse; Visa att man själv gillar att vara ute, det är viktigt.

Positiv upplevelse; Att få en positiv upplevelse av naturen runt omkring så man tycker det är värt att ta hand om ur ett miljöperspektiv. För att öka medvetenheten och göra eleverna mer måna om sin miljö.

Rofyllda; När vi var på läger skola med en klass var eleverna mer rofyllda och mer engagerad. Det fanns inte så mycket annat att göra än att vara med varandra och ev. de uppgifter man får. Man kunde ta det i lugn och ro.